

การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กรณีศึกษา ชุมชนแสนตอ เขตบางขุนเทียนกรุงเทพมหานคร

Community Participation in Ecotourism Development : A Case Study

of Saen Tor Community, Bang Khun Thian District Bangkok.

ศิรินุช หมอกษา¹

ดร. ประการัง ชื่นจิตร²

รศ. พงศ์สัมพันธ์ ศรีสมทรัพย์³

รศ. ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว⁴

บทคัดย่อ

การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนแสนตอ เขตบางขุนเทียนกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาปัญหาและ อุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการ การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1) ผู้นำชุมชน และ 2) ฝ่าย พัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางขุนเทียน ผ่านแบบสัมภาษณ์ ปลายเปิด ซึ่งประมวลผลควบคู่ไปกับการค้นคว้าวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง

บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนแสนตอ เขตบางขุนเทียนกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบจาก ดร.ประการัง ชื่นจิตร อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นที่ เรียบร้อยแล้ว

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะรัฐศาสตร์ สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยรามคำแหง

²อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

³อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

⁴อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ผลการศึกษา พบว่า 1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในด้านของการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกันและการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือประชาชนให้ความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันดี โดยมีการแบ่งหน้าที่กันปฏิบัติ การวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนโดยเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ กิจกรรมในชุมชนได้แก่ พายเรือคายัค ฆมหอยครง นั่งเรือชมวิถีชีวิตชาวบ้าน การเรียนรู้การทำเกษตรกรรมของประชาชนในพื้นที่ ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความสนุกสนานและได้รับความรู้อีกด้วย งบประมาณลงทุนได้มาจากทั้งทางภาครัฐและในชุมชนร่วมกัน ซึ่งงบประมาณภาครัฐเป็นงบประมาณที่น้อย ถ้านำมาเพื่อพัฒนาพื้นที่ใหญ่ๆ ก็ต้องใช้งบประมาณเยอะ จึงจำเป็นต้องค่อยๆ พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวต่อไป โดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาจะเป็นประชาชนกลุ่มย่อยๆ ยังไม่ใช่กลุ่มใหญ่ ทำให้ยังไม่เกิดความร่วมมืออย่างเต็มที่จากชุมชน คนในชุมชนใช้เวลาว่างจากการทำอาชีพหลัก เป็นการสร้างกิจกรรมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวร่วมกันภายในชุมชน การนำอาหารทะเล หรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนออกมาขายด้วย และเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นก็เกิดการจ้างงานในชุมชนเป็นการหารายได้เสริมให้กับคนในชุมชน ซึ่งถ้าคนในชุมชนสามารถหาวิธีที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้รายได้ที่เข้ามาในชุมชนก็เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน การติดตามและประเมินผลงาน จะสะท้อนออกมาในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวในชุมชนเสนอต่อ ซึ่งผลมีทั้งด้านดีและด้านเสีย ทั้งในเรื่องของอาหาร สถานที่ กิจกรรม ซึ่งเป็นผลดีที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและปรับปรุงตลอดเวลา เพื่อให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวในครั้งต่อไป 2) ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน น้ำในคลองแห้ง ปัญหาน้ำเสียทั้งปี ปัญหาเรื่องการเดินทางมาที่โฮมสเตย์ และชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอ 3) ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การทำป้าย

ประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยว อยากให้คนในชุมชนร่วมกันขยายพื้นที่ในการรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวแบบไม่ได้จองเข้ามาล่วงหน้า อยากให้คงความเป็นเสน่ห์ของชุมชนแสนต่อไว้ และจัดเตรียมสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้เพียงพอต่อการมาของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การมีส่วนร่วมในชุมชน

บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยดังจะเห็นได้ชัดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายปกครองส่วนท้องถิ่น และมีการกระจายอำนาจให้พึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน และการตรวจสอบการทำงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกิดการทำงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและนำไปอย่างถูกต้องเหมาะสม

การจัดการท่องเที่ยวชุมชน (Community Based Tourism) นับเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่กำลังได้รับความนิยมและมีแนวโน้มจะขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว โดยคาดหวังว่าเป็นวิธีการจัดการท่องเที่ยวแบบหนึ่งที่มีศักยภาพมุ่งเน้นให้ชาวบ้านในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่ยึดเอาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นตัวตั้งนำไปสู่การร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณีอันดีงามและภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นไว้ให้เกิดความยั่งยืนชั่วลูกหลาน

การจะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นแต่ความท้าทายที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ปัจจุบันที่ทำให้ชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว มี 2 ปัจจัยหลักคือ

1) ชุมชนไม่เข้าใจว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมทำไมเพื่อประโยชน์ใดตนเองอยู่ตรงไหนของการท่องเที่ยว

2) ชุมชนไม่รู้ว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างไร

สิ่งที่สำคัญที่สุดในการก้าวข้ามปัจจัยท้าทายทั้ง 2 ประการนั้นได้คือการพัฒนาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้มีความรู้ และทักษะที่จำเป็นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นการรู้เท่าทัน ข้อดีและข้อเสียของการท่องเที่ยว การบริหารจัดการและการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรท้องถิ่น การเป็นเจ้าของที่ดี การเล็งเห็นถึงโอกาสในการเชื่อมโยงชุมชนกับการท่องเที่ยวเป็นต้น ในการพัฒนาศักยภาพชุมชนนั้นก็มีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหลากหลาย ภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรง หรือภาควิชาการทั้งสถาบันการศึกษาและองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs ต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องมากมายการมีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากมายหลากหลายเช่นนี้ ทำให้ทิศทางการพัฒนามีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามภารกิจหรือแนวทางของแต่ละหน่วยงาน ดังนั้น ภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคประชาชนจึงจำเป็นต้องหันหน้าเข้ามา ‘ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมรับผลประโยชน์’ ทำให้เกิดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบที่จะเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นสูงสุดเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกันขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ เพราะเมื่อทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นเมื่อเกิดผลประโยชน์หรือผลเสีย ทุกฝ่ายจะได้ร่วมกันรับผิดชอบและร่วมรับผลประโยชน์ในระยะยาวร่วมกันการร่วมคิดร่วมวางแผนเพื่อให้เกิดทิศทางการทำงานร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถเกี่ยวเกี่ยวผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ จึงก่อให้เกิด ‘แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2559-2563 (CBT Thailand)’ จัดทำขึ้น โดยคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ (ท.ท.ช.) ถือเป็นแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวฉบับแรกของประเทศไทยที่มุ่งเน้นการพัฒนาในระดับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการกระจายประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่เศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของไทย พัฒนาสู่สากลอย่างมีเอกภาพบนฐานการรักษา และจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืนสู่ชุมชนแห่งความสุข” นั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

วิธีดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ โดยทั้งนี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การให้ความร่วมมือของภาคประชาชนที่มีต่อภาครัฐในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่ตามโครงการต่าง ๆ และปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่

2. ศึกษาจากภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาข้อมูลโดยตรงจากประชากรตัวอย่าง ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยใช้คำถามเกี่ยวกับกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการจัดท่องเที่ยว ดำเนินการวิจัยโดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กับผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนแสนต่อมามากกว่า 5 ปี ควบคู่กับผู้ให้ข้อมูลแบบลูกโซ่ (Snow ball Sampling) ได้แก่

- เป็นผู้นำชุมชน
- ฝ่ายพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม สำนักงานเขตบางขุนเทียน

ผลการศึกษา

1. จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา ของชุมชนแสนต่อ มีการเข้าร่วมประชุม พูดคุยแลกเปลี่ยนกัน โดยที่ทุกคนมีสิทธิ์ออกสิทธิ์ออกเสียงออกความคิดเห็นกันได้ มีการทำการประชาคมก่อนการริเริ่มทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งพบว่าทุกคนกล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับ

การท่องเที่ยวของชุมชนเสนอเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวัลลัญช์ สัจจาภิรัตน์ และกฤษ จรินโท (2556) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจส่วนใหญ่ชาวบ้านจะช่วยกันตัดสินใจ เมื่อได้ข้อมูลข่าวสารอะไรใหม่ ๆ จะต้องนำมาบอกให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นทราบถึงข้อมูลกันทุกคน และจะนำความคิดเห็นในเรื่องนั้นมาทำการตัดสินใจหรือทำการวางแผนก่อนลงมือปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีการแบ่งหน้าที่กันทำ เน้นการใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนในการประกอบอาหารให้กับนักท่องเที่ยว ดึงเอกลักษณ์ของชุมชนออกมาให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชน วางแผนเรื่องกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทำแล้วรู้สึกสนุกสนาน และมีความสุข กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะใช้อุปกรณ์ที่มีในพื้นที่ ซึ่งการวางแผนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเน้นในส่วนการทำกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว โดยเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ กิจกรรมในชุมชนได้แก่ พายเรือคายัค งามหอยครง นั่งเรือชมวิถีชีวิตชาวบ้าน การเรียนรู้การทำเกษตรกรรมของประชาชนในพื้นที่ ฯลฯ ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้รับทั้งความสนุกสนานและได้รับความรู้อีกด้วยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของGheno (2015) กล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวมีมาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวสนุกและอยากมาเที่ยวอีก 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ชุมชนเสนอ คือ การมีส่วนร่วมในด้านการลงทุน และลงแรง โดยเงินลงทุนได้มาจากทั้งทางภาครัฐและในชุมชนร่วมกันเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวแล้วรู้สึกมีความสุขในการมาเที่ยวทุกครั้ง โดยจะพบว่างบประมาณที่ได้รับจากทางภาครัฐจะมีงบประมาณเพื่อนำมาพัฒนาชุมชนอยู่ซึ่งเป็นงบประมาณที่น้อย ถ้าจะนำมาเพื่อพัฒนาพื้นที่ใหญ่ๆ ก็ต้องใช้งบประมาณเยอะ จึงจำเป็นต้องค่อยๆ พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้พร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวต่อไป โดยชาวบ้านเข้ามาร่วมกันพัฒนาจะเป็นประชาชนกลุ่มย่อย ๆ ยังไม่ใช่กลุ่มใหญ่ ทำให้ยังไม่เกิดความร่วมมืออย่าง

เต็มทีจากชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรวัลลัญช์ สัจจาภิรัตน์ และกฤษ จรินโท (2556) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมด้านปฏิบัติการส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุดก่อน และเมื่อมีเวลาว่างจากงานหลักก็จะมารวมกลุ่มกันทำกิจกรรมของชุมชน อย่างเช่น การร่วมกลุ่มทำผลไม้แปรรูป การนำสินค้าในท้องถิ่นมาขายในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ การเป็นมัคคุเทศก์น้อย การทำกิจกรรมทำความสะอาดแหล่งท่องเที่ยวในวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน การรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในชุมชนได้ใช้เวลาจากการทำอาชีพหลัก เพื่อจัดทำกิจกรรมในชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมาทำกิจกรรมร่วมกัน การนำผลิตภัณฑ์ของชุมชน หรืออาหารทะเลมาขายให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งการได้รับผลประโยชน์จะทำให้คนในชุมชนใช้เวลาว่างจากการทำอาชีพหลัก เป็นการสร้างกิจกรรมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยวร่วมกันภายในชุมชน การนำอาหารทะเล หรือผลิตภัณฑ์ในชุมชนออกมาขายด้วย และเมื่อนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมากขึ้นก็เกิดการจ้างงานในชุมชน เป็นการหารายได้เสริมให้กับคนในชุมชน ซึ่งถ้าคนในชุมชนสามารถหาวิธีที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ก็จะทำให้รายได้ที่เข้ามาในชุมชนก็เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน 5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานจะสะท้อนออกมาในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวในชุมชน แส่นต่อ ซึ่งผลมีทั้งด้านดีและด้านเสีย ทั้งในเรื่องของอาหาร สถานที่ กิจกรรม ซึ่งเป็นผลดีที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา และปรับปรุงตลอดเวลา เพื่อให้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวในครั้งต่อไป ซึ่งผลตอบรับของนักท่องเที่ยวชื่นชมอาหารเมนูเด็ดที่นักท่องเที่ยวชอบคือยำชะครามนักท่องเที่ยวจะสั่งเยอะ เพราะชะครามเป็นผักที่อยู่ในโซนน้ำเค็ม รสชาติมันและเค็ม เมื่อถูกนำมาปรุงรสชาติให้ออกเปรี้ยวหวาน ทำให้มีรสชาติกลมกล่อมถูกปากนักท่องเที่ยว แต่ชาวบ้านไม่ได้นำออกไปขายภายนอกเนื่องจากไม่ได้ไปออกบูธตามงานต่าง ๆ และนักท่องเที่ยวก็ตั้งใจในอาหารทะเลที่มีความสด ใหม่

ซึ่งรสชาติจะต่างจากอาหารที่ถูกแช่แข็งไว้แล้ว ส่วนเรื่องสถานที่ที่มีการปรับปรุงเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นทางขึ้นเรือ พื้นที่ในโฮมสเตย์ให้นักท่องเที่ยวมาแล้วได้รับความสุขกลับไปมากที่สุด

2. ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นได้แก่ 1) ในด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา พบว่าการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประชาชนในชุมชนยังไม่มาเข้าร่วมทั้งหมดเนื่องจากประชาชนบางบ้านติดธุระไม่สามารถมาร่วมประชุมในครั้งนั้นได้ ทำให้พลาดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น และปัญหาความขัดแย้งในชุมชนเอง ทำให้ประชาชนแบ่งกลุ่มพรรคพวก ไม่เกิดความสามัคคีในชุมชน 2) ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม พบว่าประชาชนในชุมชนมีการแบ่งหน้าที่กันทำ แต่คนที่ได้รับหน้าที่จะเป็นคนที่สนิท หรือไปมาหาสู่กับประธานชุมชนบ่อย ๆ เนื่องจากมีการติดต่อกันตลอดเวลา ทำให้งานไม่กระจายไปทั่วชุมชน ชาวบ้านบางบ้านไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมนี้ และไม่มีการส่งต่องานให้แก่กัน 3) ในด้านการมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่างบประมาณในการพัฒนาพื้นที่มีน้อย ทำให้ไม่เพียงพอต่อการลงทุนในการปรับปรุงพื้นที่ขนาดใหญ่ได้ จึงเป็นการจำกัดให้ชุมชนต้องค่อยๆพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่อไป และประชาชนที่มาร่วมพัฒนาเป็นประชาชนกลุ่มย่อยๆ ทำให้ยังไม่เกิดความร่วมมือของประชาชนในชุมชนอย่างเต็มที่ 4) ในด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน พบว่าประชาชนในชุมชนยังขาดการเป็นนักขาย กล่าวคือ ชาวบ้านยังไม่สามารถที่จะทำให้ผลิตภัณฑ์ในชุมชนเผยแพร่ออกสู่ภายนอกได้ เนื่องจากชาวบ้านยังไม่สามารถแปรรูปหรือดัดแปลงผลิตภัณฑ์ในชุมชนให้ดึงดูดการเข้ามาซื้อ หรือยังไม่สามารถจัดเตรียมผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว 5) ในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน พบว่าการแสดงความคิดเห็นจากประชาชนในพื้นที่ในเรื่องของการประเมินผลงานยังมีน้อย เนื่องจากส่วนใหญ่ที่ประเมินได้คือการแสดงความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ชาวบ้านได้รับการแสดงความคิดเห็นเฉพาะนักท่องเที่ยว แต่ไม่ได้เกิดจากในชุมชนร่วมแสดงความคิดเห็นกันเอง ได้แต่นำ

ความเห็นนักท่งที่เข้ามาปรับปรุงหรือพัฒนาเท่านั้น โดยยังพบปัญหาอื่น ๆ ที่ผู้ให้ข้อมูล ได้กล่าวถึงอีก ได้แก่ 1) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นต้นเหตุของการแบ่งกลุ่ม นักท่งเที่ยว แบบว่าติดต่อทางใครก็เอาเข้าโฮมสเตย์ของคนนั้นไม่มีการกระจายกันไป สาเหตุของการเกิดปัญหาความขัดแย้ง เป็นเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตประจำวัน และเรื่องของความคิดเห็น ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นต้องมีคน กลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้บางลงอย่างรวดเร็ว แต่ในชุมชนยังไม่ มีการประสานไกล่เกลี่ยให้ผสานกันเหมือนเดิม 2) น้ำในคลองแห้ง ซึ่งในช่วงเดือน เมษายน - กันยายน จะเป็นช่วงน้ำลงตอนกลางวันเรือก็ไม่สามารถเข้าออกได้ ไม่เหมือน อยุธยาตอนบน แต่น้ำจะไม่ได้แห้งเสียทีเดียวเรือเล็กสามารถเข้าออกได้ เว้นแต่เรือใหญ่ 3) ปัญหาน้ำเสียทั้งปี มีการปล่อยน้ำเสียออกมาจากส่วนกลาง ทำให้น้ำที่ปล่อยออกมาทำให้น้ำ ในลำคลองเน่าเสีย เกิดความเสียหายต่อผลผลิตของประชากรในพื้นที่ 4) ปัญหาเรื่อง การเดินทางมาที่โฮมสเตย์ เพราะต้องเดินทางหลายต่อ การเดินทางไม่ได้ติดถนน ไม่ได้ มีที่จอดรถ 5) ชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอ ถ้ารวมตัวกันได้จะดีมาก เพราะจะได้มีการแบ่ง หน้าที่กัน เป็นคนรับนักท่งเที่ยว กระจายส่งต่อให้กับบ้านในชุมชนที่เปิดเป็น โฮมสเตย์ ถ้าทำเป็นกลุ่มจริง ๆ แบบไม่ใช่แค่ 3 - 4 หลัง เปิดหลายๆบ้านได้เพื่อรองรับนักท่งเที่ยว แต่ชาวบ้านบางบ้านไม่ชอบความวุ่นวายสักเท่าไร จึงไม่เข้ามามีส่วนร่วมตรงจุดนี้ด้วย

3. ข้อเสนอแนะทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีดังนี้ 1) ในด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและ สาเหตุของปัญหา พบว่าประชาชนชุมชนต้องเป็นคนที่ประสานทุกคนในชุมชนให้เข้า มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนาพื้นที่ต่อไป และสร้างความสามัคคีในชุมชนให้ มีเพิ่มมากขึ้นด้วย 2) ในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม พบว่าต้องให้ ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกความเห็นว่าจะอยากให้มีกิจกรรมหรือทำอะไร เพิ่มในชุมชนเพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่งเที่ยวเข้ามาเที่ยวเยอะขึ้น 3) ในด้านการมีส่วนร่วม ในการลงทุนและการปฏิบัติงาน พบว่าต้องดึงชาวบ้านที่ไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมเลยให้เข้ามาร่วมด้วยช่วยกันเพื่อให้การดำเนินกิจกรรม เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและได้เรียนรู้งานเพื่อที่จะขยายการท่องเที่ยวให้ทั่วชุมชน 4) ในด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ร่วมกัน พบว่าชาวบ้านต้องเตรียมผลิตภัณฑ์ให้

มากขึ้นและเพียงพอต่อการจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว 5) ในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน พบว่าต้องมีการประเมินผลงานในแต่ละครั้งด้วยว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง ซึ่งความเห็นจากคนในชุมชนจะทำให้การพัฒนาจะส่งผลที่ดีต่อชุมชนได้มากที่สุด เพื่อปรับปรุงพื้นที่หรือการบริการ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาองค์ประกอบในการพัฒนาและจัดการแหล่งท่องเที่ยว เช่น การให้บริการ ความปลอดภัย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้านที่พัก การคมนาคม สิ่งดึงดูดใจ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อจะหาแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพของแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ดียิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน

บรรณานุกรม

กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม. วารสารสารสนเทศ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 16 (1).

คนางค์ จิรภัตตานนท์. (2549). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษาป่าชายเลนเขตบางขุนเทียน. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพัฒนามนุษย์และสังคม (สหสาขาวิชา), บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมลักษ์ณ์ สงทิพย์. (2557). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา ตลาดน้ำวัดตะเคียน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวและการโรงแรม, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

จรัญ อ่วมสอาด. (2562, 14 กันยายน). ประธานชุมชน. สัมภาษณ์

- จันทร์พร ช่วงโชติ. (2558). นวัตกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนในเขตอุทยานแห่งชาติภาคตะวันตก ของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จุฑามาศ พายอ้วน และธีระพงษ์ เอี่ยมทิม. (2560, 29 มกราคม). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ภูมิศึกษา ชุมชนแสนตอ แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. เข้าถึงได้จาก :https://issuu.com/juthamaspuay-uan/docs/html_pdf. (วันที่ค้นข้อมูล : 22/7/2562).
- ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ, ทรงวิทย์ เจริญกิจชนลาภ และธารณี นวัสนธิ์. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 5 (2), 8 – 16.
- ปฏิการ สายอรุณ. (2562, 16 กันยายน). เจ้าพนักงานการเกษตรชำนาญงาน. สัมภาษณ์ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์, จิจุทา ปานเผือก, เพชรรัตน์ นัตรวุฒิชัย, สุรเกียรติ์ แซ่เฮ้ง และ อริสรา คุ่มเพนียด. (2561). ประสิทธิภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร: ภูมิศึกษา ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคกน. Veridian E-Journal, Silpakom University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. 11 (3), 882 – 896.
- วรวลัญช์ สัจจาภิรัตน์ และกฤษ จรินโท. (2557). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ภูมิศึกษาชุมชนทุ่งเพล ตำบลฉนวน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ BANGKOK UNIVERSITY RESEARCH CONFERENCE. 3 – 31.
- วันที สว่างอารมณ์. (2553). รูปแบบการบริหารบ้านพักแบบโฮมสเตย์ชุมชนแสนตอ แขวงท่าข้าม เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. วารสารหน่วยวิจัยวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้, 1 (1), 61 – 69.
- อรวรรณ เกิดจันทร์. (2557). การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าชายเลนคลองโคกน จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวและการโรงแรม, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.